УДК 792.071

Г.И. Каюмова

КАМАЛЛАР ДИНАСТИЯСЕНЕҢ ДӘВАМЧЫСЫ

(Г. Камалованың тууына 100 ел тулу уңаеннан)

В статье рассматривается сценическая деятельность народной артистки ТАССР, заслуженной артистки РСФСР Г.Камаловой, преемницы актёрской династии Камаловых, актрисы с широким диапазоном, чьей творческой манере свойственны жизненная достоверность и яркая театральность.

Ключевые слова: Г. Камалова, актриса, драма, комедия, сцена, образ.

The article examines the stage activity of the People's Artist of the TASSR, the Honored Artist of the RSFSR G. Kamalova, successor of the Kamal`s dynasty of actors, the actress with a wide range whose creative manner is characterized by vital authenticity and vivid theatricality.

Keywords: G. Kamalova, actress, drama, comedy, stage, image.

Драма, комедия, көчле характерлар актрисасы, ТАССРның халык артисты (1976), РСФСРның атказанган артисты (1957) Гәүһәр Габдулла кызы Камалова 1922 елның 29 сентябрендә Ташкент шәһәрендә драма актёры һәм режиссёр, профессиональ татар театрына нигез салучыларның берсе – Габдулла Галиәкбәр улы (Камал I) һәм драма актрисасы, ТАССРның халык артисты (1954), РСФСРның атказанган артисты (1957) Фатыйма Хәйрулла кызы гаиләсендә дөньяга килә. Ул – актёр Камаловлар династиясенең дәвамчысы, татар драматургиясенә һәм профессиональ татар театрына нигез салучыларның берсе, танылган драматург, татар театры тарихында актёрлар династиясен башлап җибәргән Г. Камалның туганының кызы.

Г. Камалова 1949 елда Мәскәүдә Дәүләт театр сәнгате институты (ГИТИС) каршындагы Татар театр студиясен тәмамлый, РСФСРның атказанган артисты О.И. Пыжова төркемендә укый. 1949–1950 елларда – Казан Яшь тамашачылар театрының татар төркеме актрисасы, 1950 елдан – Татар дәүләт академия театрында. Студент елларында уйнаган тәүге Васса Железнова (М. Горькийның шул исемдәге пьесасы буенча), Кунакай (Г. Мөсрәповның «Кузы Көрпеш һәм Баянсылу» әсәре буенча) рольләреннән үк Г. Камалова «үзен көчле драматик темпераментка ия актриса буларак таныта» [Татар энциклопедиясе, 2012, б. 240]. Социалистик реализм иҗат агымының башында торган бөек пролетар язучы А.М. Горькийның «Васса Железнова» әсәрен сәхнәгә куючы режиссёр-педагоглар О.И. Пыжова һәм О.А. Якубовская спектакльдә барыннан да элек буржуазия сыйныфының һәлакәткә дучар ителүенә басым ясау белән беррәттән алдынгы, революцион, яшь буынның аренага килүен күрсәтүне максат итеп куялар. Спектакльдә төп фигура – әлбәттә, Г. Камалова иҗат иткән Васса Железнова –

пароход компаниясе хуҗасы, акчалы һәм абруйлы, тимердәй нык холыклы ханым, мөһим идея-эстетик мәгънәгә ия катлаулы образ. «Ул гаҗәеп көчле, нык ихтыярлы, үз дигәнен эшләмичә, теләгенә ирешмичә калмый торган акыллы хатын. Аның байлыкка гына омтылмыйча, балалары, ире, үзе турындагы төпле уйлары, һичшиксез, тамашачының игътибарын үзенә җәлеп итә» [Татар совет театры, 1975, б. 199]. Тамашачы аның фикер агышының эзлекле рәвештә, эчке каршылыклар аша үскәннән-үсә баруын күрә. Бер караганда, героиня һаман да әле үзенең ныклыгын саклаган кебек. Ихтыяр көчен, күңел җылысын салып алга этәргән эшенең юкка чыгачагын сизенү аның рухи фаҗигасын билгели. Васса, акыллы кеше буларак шуны аңлап, фаҗиганы булдырмый калырга омтыла, бар көчен шуңа җигә. Килене Рашель (Ш. Әсфәндиярова башкаруында) белән ике арадагы низаг та, гап-гади бер бәхәстән башланып китеп, ахырга таба социаль конфликт югарылыгына үсеп җитә. Бу инде каенана белән килен арасындагы шәхси аңлашылмаучылыкларга гына корылган каршылык кына түгел, ә капма-каршы карашлы ике сыйныф, ике лагерьның бәрелеше була.

Г. Камалованың Татар академия театры сәхнәсендә тудырган образлары, характерның асылына төшеп, бөтен тирәнлеге белән ачылуы, социаль характеристиканың төгәллеге, форма ныклыгы, ачыклыгы ягыннан аерылып тора. Актрисаның Софья, Полина (М. Горький. «Соңгылар», «Дошманнар»), Гайнавал, Ханзафа (Т. Гыйззәт. «Ташкыннар»), Мәргыйдә (М. Әмир. «Хөррият»), Камилә (Х. Вахит. «Беренче мәхәббәт,), Галимә (Ф. Бурнаш. «Яшь йөрәкләр»), Зөләйха («Ш. Хөсәенов. Әни килде»), Гашия (Т. Миңнуллин. «Иргетләр»), Сабира (Г.Ибраһимов. «Татар хатыны ниләр күрми»), Ләйли (Н. Исәнбәт. «Миркәй белән Айсылу») рольләре – шундыйлардан. Х. Вахитның яшьлек романтикасы, мәхәббәт лирикасы белән сугарылган, драматургның иҗат мәйданын билгеләгән «Беренче мәхәббәт» пьесасы буенча куелган спектакль аерым игътибарга лаек. Мәңгелек мәхәббәт һәм яшьлек темасы кешенең шәхес булып җитлегүе, ныгуы, тормышта үз урынын табуы проблемасы белән баетыла. 1960 елда бу спектакль бай актёрлык тәҗрибәсенә ия Р. Бикчәнтәевнең режиссёрлык юнәлешендәге эшчәнлегендә беренче җитди җиңүе була. Мавыктыргыч сюжет, зур осталык белән корылган интриганы Р. Бикчәнтәев «персонажларның үзенчәлекле характерлары белән нигезләп ныгыта» [Галиәсгар Камал исемендәге.., 2009, 1 т., б. 292]. Бу спектакльдә Г. Камалова кайчандыр яшьлегендә уйланылмаган гамәл кылган, шулай да бик намуслы, гадел Сәлим Гәрәевичнең (Камал III башкаруында) «ачык йөзле, бераз тулырак гәүдәле булуына карамастан, гаять җитез, беркатлырак хатыны Камиләне» [Галиәсгар Камал исемендәге.., 2009, 1 т., б. 293], язучы, әдәбият галиме, тәнкыйтьче Г. Кашшаф фикеренчә, үз кайгыртучанлыгы үзенә үк авырлык тудыра торган «тынгысыз кайгыртучы» ананы «бик әйбәт» уйный. «Камилә – Камалова ана да, дус та, ул мәрхәмәтле дә, үзенчә

акыллы да, тик җиңелчәлек тә юк түгел. Иренә әйтмичә генә кызына «яхшы» кияү табып, Рәхиләне кияүгә бирергә риза булуы шуны күрсәтә» [Кашшаф, 1960, б. 105], – дип яза мәкалә авторы. Спектакльдә һәр актёр үз ролен зур җаваплылык хисе тоеп башкара, тамашачы һәркайсының уенын яратып кабул итә. Яшь режиссёр бу спектакльдә бербөтен актёрлар ансамбле тудыруга ирешә. Спектакль театр тәнкыйте тарафыннан да уңай бәяләнә [Кашшаф, 1960; Иделле, 1960; Мөсәгыйть, 1960]. Шул елны режиссёр Р. Бикчәнтәев һәм драматург Х. Вахит шушы спектакль өчен Татарстанның Г. Тукай исемендәге Дәүләт премиясе белән бүләкләнәләр. 1960 елда гына да аның театр сәхнәсендә 99 тапкыр уйналуы – спектакльнең уңышын билгеләүче, күтәрелгән мәсьәләләрнең актуальлеген, режиссёр һәм иҗат коллективы башкарган эшнең камиллеген раслаучы күрсәткеч. Әдәбият галиме А. Әхмәдуллин билгеләп үткәнчә, «Беренче мәхәббәт» Уфа, Алма-Ата, Ташкент, Сәмәрканд, Бохара, Оренбург, Сембер, Чабаксар, Ижау һ. б. шәһәрләрнең театрлары сәхнәләрендә зур уңыш белән бара [Ахмадуллин, 2012, с. 316].

1960 еллар башында театр беренче мәртәбә Г. Ибраһимов прозасына мөрәҗәгать итә. Әдипнең революциягә кадәрге татар авылы тормышын, аеруча хатын-кызлар язмышын үзәккә алып яктырткан «Татар хатыны ниләр күрми» әсәре буенча куелган спектакльнең төп уңышы, – Г. Кашшаф фикеренчә, «аның реалистик көчендә, сәнгать чынлыгында, берсе икенчесенә охшамаган характерларның гәүдәләнешендә» [Кашшаф, 1975, б. 85]. «Әдипнең каләм көче бөек Толстойның художниклык көчен хәтерләтә... Г. Ибраһимов революциягә кадәр яшәгән хатын-кызлар язмышын, аларны чолгап алган тирәлекне шундый реалистик чаралар белән күрсәтә, бу реализмда тормыш-көнкүреш детальләрен тотып ала белү осталыгы, кешеләр характерын җанландыра торган буяуларның төрлелеге, искелекне фаш итүдә дәһшәтле рәхимсезлек, матурлыкны һәм хатын-кызның күңел нәфислеген олылау, хәтта аларга бер көч итеп табыну кебек сыйфатлар бар» [Кашшаф, 1975, б. 82, 83], – дип яза ул, үз сүзләре белән әйтсәк, «социаль типларны ювелир осталыгы белән эшкәртә белгән бөек әдипнең» [Кашшаф, 1975, б. 83] каләм тибрәтү осталыгына сокланып. 1978 елда режиссёр П. Исәнбәт кабат шушы ук инсценировкага әйләнеп кайта. Беренче вариантта «куе буяуларда тормыш-көнкүреш күренешләре һәм социаль мотивлар өстенлек алган булса» [Галиәсгар Камал исемендәге.., 2009, 1 т., б. 300], икенчесендә исә режиссёр «спектакльнең эчке хасиятенә күбрәк игътибар бирә, татар халкының күңел кылларын тибрәтә торган яңа, нәфис сәхнә чаралары эзли һәм, сәхнә киңлеген иркенрәк файдаланып, шартлы-метафорик алымнарны мул кулланып, сәнгати яктан нәфис бизәлешкә ия булган өр-яңа әсәр тудыра» [Галиәсгар Камал исемендәге.., 2009, 1 т., б. 297]. Гөлбану ролен яшь артистлар А. Гайнуллина һәм Ф. Хәйруллина башкара. Башка рольләрдә Ш. Биктимеров, Р. Шәрәфиев, Н. Дунаев, И. Хәйруллин чыгыш ясый. Г. Камалова

Сабира ролендә уйный. Шунысын билгеләп үтәргә кирәк: бу составта актёрларның һәркайсы үз ролендә алыштыргысыз була. Алар тарафыннан һәр персонажның рухи дөньясы психологик яктан нечкә, төгәл һәм үтемле итеп ачыла. Ш. Хөсәенов иҗатының иң югары ноктасын билгеләгән, әдипне ил күләмендә киң мәйданга чыгарган, таныткан, көчле социаль-иҗтимагый яңгырашлы «Әни килде» пьесасы буенча 1970 елның 26 мартында куелган, тормышчан җирлеге нык спектакль турында да шуңа охшаш сүзләр әйтергә мөмкин. Театр белгече, галим Г. Арсланов билгеләп үткәнчә, спектакль «зур уңыш белән куела. Тамашачы аны иҗат итүчеләргә басып кул чаба» [Галиәсгар Камал исемендәге.., 2009, 1 т., б. 357]. Актёрларның сирәк очрый торган бербөтен ансамблендә һәр актёр – төп рольне башкаручы Г. Ибраһимова, Н. Дунаев (Сәйяр), Н. Гәрәева (Римма), Ш. Биктимеров (Ислам), Р. Таҗетдинов (Инсаф), Г. Шамуков (Максуд), Г. Камалова (күптән түгел генә югары уку йортын тәмамлаган Сәйярнең гаделлек өчен көрәшеп яшәүче кыю йөрәкле фатир хуҗасы Зөләйха ролендә) – барысы да, характерның психологик асылын тирән тоеп, аның дөньяга карашын ачык яктыртып, үзенә билгеләнгән рольне зур җаваплылык хисе белән башкара. Актёрлар, сәхнә югарылыгыннан затсыз сыйфатларны, ятышсыз гамәлләрне фаш итеп, рухи матурлыкка өндиләр, мәрхәмәтле булырга чакыралар, мораль-этик, әхлакый кыйммәтләрне яклап чыгалар, шул рәвешчә эстетик идеал бөеклегенә омтылалар. Ярылып яткан сәхнә темпераментына ия актриса буларак, Г. Камалова Ч. Айтматовның «Анам кыры» әсәре буенча куелган телевизион спектакльдә Тулганай ролен башкара. Ул шулай ук телевидениедә режиссёр, РСФСРның һәм ТАССРның атказанган сәнгать эшлеклесе Г. Хөсәенов тарафыннан тормышка ашырылган башка постановкаларда да уңышлы чыгыш ясый. Актрисаның, героиняларының драматизм белән сугарылган, кайвакыт хәтта фаҗигалы язмышларын тирәнтен кичереп, мимика, кул, гәүдә хәрәкәтләре, интонация ярдәмендә эчке асылларын ачу осталыгы ул иҗат иткән образ-характерларның сәнгати бөтенлеген билгели.

Аз, әмма ышандырырлык дәрәҗәдә төгәл сәнгати сурәтләү чаралары ярдәмендә Г. Камалова театр сәхнәсендә көчле характерлы хатын-кыз образлары тудыра. Э. Альтның «Сукыр» әсәре буенча куелган спектакльдә ул башкарган Диаконисса, Х. Вахитның «Мәхәббәтең чын булса» пьесасы буенча куелган спектакльдә Хәят – шундыйлардан. Диаконисса – Камалова – бары күзләреннән генә эчке киеренкелеге сизелеп торган, хакимлек итәргә яратучы көчле хатын кыз. Сәхнәдә аның йөзе ак, гәүдәсе тораташ, куллары ялварулы халәттә кушырылган була. Бу ханымның дини фанатизмы артында эчке трагедиясе яшеренгән. Диана белән икесенең диалогында хатын «тирән хәсрәте сизелеп торган тыныч кына тавыш белән сугышта үлгән балалары һәм ире турында сөйли. Һәм әле генә бер-берсен күралмаган ике хатын-кыз арасында рухи туганлык хисе барлыкка килә» [Илялова, 1978, с. 52]. Х. Вахитның «мактаулы, җаваплы һәм авыр

хезмәт кешеләренә дан җырлау нияте белән язылган» [Әхмәдуллин, 2007, б. 36] «Мәхәббәтең чын булса» пьесасы буенча спектакльдә актриса зирәк, авылдашларының хөрмәтен казанган өлкән яшьтәге укытучы Хәят Газизовна ролен башкара. Әлеге образ аша бурыч хисе, хезмәткә, үзара мөнәсәбәтләргә, балаларны тәрбияләүгә карата намуслы, гадел булу һәм тугрылык хуплана. «Тормышта ялган урын алмасын, тәрбия эшендә фальшның эзе дә булмасын, сөюдә риялануга урын юк – тәҗрибәле укытучы Хәят Газизовна да, яшь укытучы Мөршидә дә менә шулар өчен көрәш алып бара. Бу көрәштә олы яшьтәге Хәят Газизовна яшьләргә хас романтик омтылыш, активлык үрнәкләре күрсәтә» [Әхмәдуллин, 2007, б. 36]. Актриса бу образны сәхнәдә тормышчан һәм ышандырырлык итеп гәүдәләндерә. Карап торышка Г. Камалова героинялары тыныч, хис-кичерешләрендә тотрыклы, аз сүзле, сирәк елмаючан, кайвакыт хәтта кырыс, әмма әлеге басынкылык артында, гадәттә, тирән драматизм, көчле хисләр яшеренгән. Персонажларның эчке дөньясын, рухи кичерешләрен тирәнтен ачып, алар язмышында аерым чорның социаль-икътисади каршылыклары чагылышын төгәл тоемлап, актриса теге яки бу героинясы кылган гамәлнең сәбәбенә нигезле төшендерә.

Г. Камалованың иҗат биографиясендә аның комедиячел талантына юл ачкан Шәмсия, Бибигайшә (Х. Вахит. «Күк капусы ачылса», «Ике килен-килендәш»), Хаҗия (Т. Гыйззәт. «Кыю кызлар»), Фәүзия (Ф. Яруллин. «Әнә килә автомобиль»), Гөлбану (К. Тинчурин. «Назлы кияү»), Хәдичә, Нәгыймә (Г. Камал. «Банкрот»), Әйшә, Гөлбану (Н. Исәнбәт. «Зифа», «Хуҗа Насретдин»), Камилә (М. Кәрим. «Кыз урлау») рольләре аерым игътибарга лаек. «Әлеге образларга теге яки бу күренешләрне гротеск дәрәҗәсенә җиткереп сурәтләү, тормыш дөреслеге хас» [Татар энциклопедиясе, 2012, б. 241]. Тамашачы Г. Камалованың водевиль һәм комедияләрендә уйнавыннан ләззәт ала. Актриса үзе иҗат иткән образларның көлкеле гамәлләре артында рәхимсез тормыш хакыйкате, социаль-иҗтимагый каршылыклар кискенлеге хөкем сөрүен яхшы тоя һәм шуны киң җәмагатьчелек игътибарына үтемле итеп җиткерә белә. Аңарда юмор хисе, шуклыкшаянлык, тормышчан оптимизм ташып тора. Ул сәхнәгә чыгып, авызын ачуга, тамашачы ирексездән елмая башлый, спектакль дәвамында рәхәтләнеп көлеп утыра, спектакль ахырында инде, аның актёрлык осталыгына мөкиббән китеп, тыела алмыйча шаркылдап көлә. Х. Вахитның «Күк капусы ачылса» водевиле буенча куелган спектакль – актрисаның комедиячел талантын тулы яктырткан спектакльләрнең берсе. «Шампанский күбекләре сыман җиңел, якты юмор, бетмәстөкәнмәс фантазия, актёр табышлары, көлкеле детальләр белән тулып, ургылып-ташып торган музыка, җыр һәм бию номерлары, интермедияләр белән баетылган» [Галиәсгар Камал исемендәге.., 2009, 1 т., б. 328] «Күк капусы ачылса» спектакле беркемне дә битараф калдыра алмагандыр, мөгаен. Тамашачы Н. Әюпов башкаруында «акыл ягыннан бераз сайрак, ялкау, кеше исәбенә ашап-эчеп, сыйла-

нып яшәүдән дә тартынмый торган туймас тамак» [Галиәсгар Камал исемендәге.., 2009, 1 т., б. 329] Ризван һәм Г. Камалова башкарган Шәмсия күренешләрен «аеруча яратып кабул итә. Үзенчә хәйләкәр, очраган бер өйләнмәгән яшь егетне мәхәббәт ятьмәсенә эләктерергә әзер торучы, шактый олы яшьтәге кыз булса да, яшьләрчә киенүче, яшь күренергә тырышучы Шәмсия образы әле моңа кадәр күбрәк драматик рольләр башкарган Г. Камалованың чын комедия остасы икәнен раслады, спектакльнең иҗади ачышы булды» [Галиәсгар Камал исемендәге.., 2009, 1 т., б. 329], – дип яза Г. Арсланов. Гаилә тормышына җиңел карашлы азгын Шәмсия образы Г. Камалова уенында бөтен нечкәлекләре белән фаш ителә. Актриса башкарган комедия рольләре галереясында аеруча истә кала торганы – Н. Исәнбәтнең халык авыз иҗатына нигезләнеп язылган «Хуҗа Насретдин» пьесасы буенча куелган спектакльдә Гөлбану образы. «Сугыш алды елларының тормыш-көнкүреш драмалары фонында якты комедия чаткылары сирпеп, халыкка даны таралган акыл иясе Хуҗа Насретдин турындагы дәртле-күңелле спектакль сәхнәгә менә» [Галиәсгар Камал исемендәге.., 2009, 1 т., б. 225], – дип яза театр белгече И. Илялова. Галимә ассызыклап үткәнчә, «пьеса да, спектакль дә ханнар һәм байларның мәкереннән, хәйләкәрлегеннән өстен торган халык зиһененең югарылыгын алга сөрә, гади халыкның әхлакый җиңүе фикерен күтәреп чыга» [Галиәсгар Камал исемендәге.., 2009, 1 т., б. 225], актёрлар коллективы тарафыннан иҗат ителгән характерларның тормышчан булуы шуны раслый. Спектакльдә Хуҗаның йомшак күңелле, ярата белүче, шул ук вакытта үзенчәлекле характерга ия хатыны Гөлбану-Камалова зирәк, шат күңелле, нурлы йөзле Хуҗа Насретдинне тулыландырып тора. «Татар әдәбиятының йөзек кашы, татар драматургиясенең алтын фондында лаеклы урын алган сәхнә әсәрләре иҗат итеп, тәнкыйди реализм әдәбиятының югары баскычта булуын раслаган бөек әдип» [Каюмова, Бадрутдинова, 2019, с. 30], татар драматургиясе классигы Г. Камалның XX гасыр башы татар сәүдәгәрләренең комсызлыгын, затсыз сыйфатларын, ятышсыз гамәлләрен кыю фаш иткән «Банкрот» комедиясе буенча куелган спектакльдә Г. Камалова бай хатыннарын алдап, им-том белән шөгыльләнеп йөрүче оятсыз Нәгыймә карчык образын зур осталык белән гәүдәләндерә. Социаль баскычның югарысында торучыларның череп таркалуы кебек «яман чир»нең йогышлы булуын әлеге персонажның сөйләгән сүзләре, кылган гамәлләре аркылы яхшы тоемларга мөмкин. «Капиталистик җәмгыять шартларының кеше шәхесенә тәэсирен үзе күргән, шул шартлар авырлыгын үз җилкәсендә татыган художник» [Әхмәдуллин, 2003, б. 122], аеруча комедия жанрында зур идея-эстетик ачышлар ясаган К. Тинчуринның революциягә кадәрге пьесалары арасында үзенең сәнгатьчә камил эшләнеше белән аерылып торган, «татар мещаннарының тормышын гаять үткен буяуларда үзенчәлекле образлар, кызыклы ситуация ярдәмендә фаш иткән» [Каюмова, 2014, б. 438] «Назлы кияү» комедиясе буенча сәхнә күргән спектакльдә

Г. Камалова «назлы егет» Рәшиткә матди җирлеге нык булган бай хатын эзләүдә зур активлык күрсәткән, бердәнбер улын «бәхетле» итү теләгендә урыны-урыны белән хәтта чама хисен югалткалап та җибәргән Гөлбану ролен, образга кереп, оста итеп башкара. Аның һәр сүзе, һәр хәрәкәте тамашачыда тыелгысыз көлү хисе уята. Ә. Гобәйдуллина фикеренчә, ургылып торган юмор, комизм бу актриса уенының аңа гына хас, һичкем кабатлый алмас иҗат йөзен билгеләүче талант күрсәткече була [Губайдуллина, эл. ресурс]. Сәхнәдәш дуслары раслап үткәнчә, Г. Камалова хәтердә калырлык сокландыргыч, мул бизәкле сәхнә остасы гына түгел, чын кеше, тугры дус та була белгән. «Бөтен нәрсәдә ихлас иде. Ихлас ярата, ихлас тузына, нәфрәтләнә... Гәүһәр апаны сәхнә яшәтә, яшәртә иде. Ә утырып торганда... бу зур гәүдәсе белән сәхнәгә чыгар да, селкенә дә алмас кебек тоела иде. Ләкин сәхнәдә башын гына күрсәтүе була («Татар хатыны ниләр күрми»), могҗиза туа иде. Әйтерсең лә аның тулы гәүдәсе үзеннән-үзе күтәрелә, җиңеләя, күзләреннән очкыннар оча. Сәхнә аның гәүдәсе белән генә түгел, энергиясе, аурасы, рухы, җаны белән тула иде» [Хәйруллина, 2003, б. 68], – дип искә ала аны сагынып, хезмәттәше актриса Ф. Хәйруллина.

Г. Камалова 1990 елның 6 апрелендә вафат була. Киң диапазонлы актриса, үзенең сәхнә тормышында психологизм белән сугарылган тирән мәгънәле, һәркайсы күңел җылысы белән өретелгән үзенчәлекле характерлар иҗат итеп, татар сәхнә сәнгатен истә калырлык якты образлар белән баета.

Әдәбият

Арсланов М.Г. Татар театры: энциклопедик сүзлек-белешмә. Казан: «Заман» нәшр., 2014. 584 б.

Ахмадуллин А.Г. Татарская драматургия: история и проблемы. Казань: Татар. кн. изд-во, 2012. 511 с.

Әхмәдуллин А. Кәрим Тинчурин стиле // Кәрим Тинчурин: Истәлекләр, шигырьләр. Казан: Татар. кит. нәшр., 2003. Б. 122–123.

Әхмәдуллин А.Г. Күңелләрне уятыр: Хәзерге татар драматургиясе: Монография. Казан: Мәгариф, 2007. 223 б.

Галиәсгар Камал исемендәге Татар дәүләт академия театры. Йөз ел. 2 томда. Спектакльләр / авт.-төз.: Л. Шакирҗан, Г. Гыйматова. Казан: Заман – Татар. кит. нәшр., 2009. 1 т. 568 б. = Татарский государственный академический театр имени Галиасгара Камала. Сто лет. В 2-х томах. Спектакли / авт.-сост.: Л. Шакирзян, Г. Гиматова. Казань: Заман – Татар. кн. изд-во., 2009. Т. 1. 568 с.

Галиәсгар Камал исемендәге Татар дәүләт академия театры. Йөз ел. 2 томда / авт.-төз.: Л. Шакирҗан, Г. Гыйматова. Казан: Заман – Татар. кит. нәшр., 2009. 2 т. 368 б. = Татарский государственный академический театр имени Галиасгара Камала. Сто лет. В 2-х томах / авт.-сост.: Л. Шакирзян, Г. Гиматова. Казань: Заман–Татар. кн. изд-во., 2009. Т. 2. 368 с.

Губайдуллина А. Гаухар Камалова. [Электронный ресурс]. URL: https://www.kino-teatr.ru/teatr/acter/sov/345017/bio/ (дата обращения: 7.06.2022).

Иделле Г. Иҗади уңыш // Совет Татарстаны. 1960. 24 январь.

Илялова И.И. Актерское искусство современного татарского театра. Казань: Татар. кн. изд-во, 1978. 143 с.

Илялова И. Г. Камал театры артистлары: Биогр. белешмәлек = Артисты театра им. Г. Камала: Биогр. справочник. Казан: Татар. кит. нәшр., 2005. 334 б.

Каюмова Г.И. Кәрим Тинчуринның «Назлы кияү», «Сакла, шартламасын!..» комедияләрендә конфликт һәм характерлар гәүдәләнеше // История России и Татарстана: Итоги и перспективы энциклопедических исследований: сборник статей итоговой научно-практической конференции научных сотрудников Института Татарской энциклопедии АН РТ (г. Казань, 25–26 июня 2014 г.) / Ин-т Татар. энциклопедии АН РТ. Казань: «Фолиант», 2014. Вып. 6. Б. 436–451.

Каюмова Г.И., Бадрутдинова Ф.Р. Галиәсгар Камал һәм Камаллар династиясе «Татар энциклопедиясе» битләрендә (Г. Камалның тууына 140 ел тулу уңаеннан) // История России и Татарстана: Итоги и перспективы энциклопедических исследований: Сборник статей итоговой научной конференции научных сотрудников Института татарской энциклопедии и регионоведения АН РТ (г. Казань, 29 мая 2019 г.). Казань, 2019. Вып. 11. Б. 29–37.

Кашшаф Г. Яңалык нәрсәдә? // Совет әдәбияты. 1960. № 3. Б. 98–105.

Кашшаф Г. Кыргыйлык һәм күңел нәфислеге // Күңел көзгесе: Әдәби тәнкыйть мәкаләләре. Казан: Татар. кит. нәшр., 1975. Б. 82–90.

Мөсәгыйть Ф. Матур яшьлек турында // Совет Татарстаны. 1960. 2 июль.

Татар совет театры (очерклар) / редколлегия: Б. Гыйззәт, И. Илялова, Һ. Мәхмүтов, А. Әхмәдуллин. Казан: Татар. кит. нәшр., 1975. 495 б. (ил. белән 528 б.).

Татар энциклопедиясе: 6 томда / баш мөх. Ә.М. Мазһаров, җаваплы мөх. Г.С. Сабирҗанов. Казан: «ТР ФАнең Татар энциклопедиясе ин-ты» дәүләт учреж-се, 2012. 3 т.: К–Л. 716 б.

Хәйруллина Фирдәвес. Юксыну. Казан: «Ак барс» нәшр., 2003. 84 б.

Каюмова Гөлия Илдус кызы,
филология фәннәре кандидаты, ТР ФА Татар энциклопедиясе һәм төбәкне өйрәнү институты Энциклопедистика үзәгенең өлкән фәнни хезмәткәре